

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยในเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR : PAR) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. ประชากร ได้แก่ ประชาชนในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 36 หมู่บ้าน จำนวน 13,871 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาฬสินธุ์, 2555 : 2)
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 390 คน โดยใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตร ทาโร่ (Taro, 1973 : 727)

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ชาวบ้านจำนวน 10 คน คัดเลือกตัวแทนโดยเลือกจากบุคคลที่ให้ความร่วมมือและมีความสนใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และนักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาชุมชน จำนวน 15 คน ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

ระยะที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) เพื่อทดลองใช้รูปแบบ พัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 1 ชุมชน คือบ้านพรหมสว่าง หมู่ที่ 8 ตำบลภูแล่นช้าง อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบทดสอบและแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนิน ชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท 7 ปัจจัย ได้แก่ ด้านความรู้ 10 ข้อ ด้าน ความตระหนัก 5 ข้อ ด้านเจตคติ 5 ข้อด้านทักษะ 5 ข้อ ด้านความสามารถประเมินผล 5 ข้อ ด้านการมี ส่วนร่วมเรียนรู้ 5 ข้อ และด้านเครือข่ายบุคคล 5 ข้อ จำนวนทั้งหมด 40 ข้อ

การวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบรวบรวมการวิจารณ์ และข้อเสนอแนะ โดยการจดบันทึกลงในแบบวิจารณ์และข้อเสนอแนะ และทำการบันทึกภาพและเสียง และทำการ สังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจารณ์และข้อเสนอแนะจากการถอดข้อความ เพื่อนำมาเทียบเคียงกับบริบท ของการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 3 แบบสอบถามก่อนการทดลองและหลังการทดลอง และผลการปฏิบัติงาน จริง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่หาคุณภาพเครื่องมือ ใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ของแบบสอบถาม

2. สถิติพื้นฐาน สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง นำเสนอด้วย ค่าจำนวน ค่าความถี่ ค่าร้อยละ

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regressions Analysis)

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังทดลอง ใช้ (Repeated Measures Multivariate Analysis of Variance : MANOVA)

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ จากการศึกษา ปัจจัยใน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความตระหนัก ด้านเจตคติ ด้านทักษะ ด้านความสามารถในการประเมิน ด้านมีส่วนร่วมเรียนรู้ และด้านเครือข่ายบุคคล พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ ด้านความรู้ ด้านการมีส่วนร่วมเรียนรู้ ด้านเครือข่ายบุคคล ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ -0.051 , 0.53 และ -0.207 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ -0.133 , 0.133 และ -0.239 ตามลำดับ ตัวแปรดังกล่าวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท ได้ร้อยละ 10.7 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท คือ ด้านความรู้ ด้านการมีส่วนร่วมเรียนรู้ ด้านเครือข่ายบุคคล

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดกิจกรรมการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท โดยนำปัจจัยทั้ง 3 ด้าน มาจัดทำเป็นโครงการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท ได้รูปแบบการพัฒนา 6 ขั้นตอน 14 กิจกรรม ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประสานงานและสำรวจชุมชน มี 3 กิจกรรม ดังนี้

1. ทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนเกี่ยวกับกรอบเงื่อนไขในการดำเนินกิจกรรม
2. ค้นหาประชาชนต้นแบบ
3. ศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนต้นแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแรงจูงใจ จิตสำนึก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างวิสัยทัศน์ มี 2 กิจกรรม ดังนี้

1. สร้างแรงจูงใจในการร่วมกิจกรรมบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. สร้างความเข้าใจในกิจกรรมพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(ด้านความรู้ ด้านการมีส่วนร่วมเรียนรู้ และด้านเครือข่าย)

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำแผนพัฒนา มี 2 กิจกรรม ดังนี้

1. จัดทำแผนพัฒนา โดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางใน การพัฒนา
2. สร้างตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 4 นำแผน ไปปฏิบัติ สะท้อนและปรับปรุงแผน มี 3 กิจกรรม ดังนี้

1. ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ โดยการศึกษาฐานที่ศูนย์ต้นแบบ เศรษฐกิจพอเพียง
  2. ดำเนินการนำร่องกิจกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  3. สะท้อนและปรับปรุงแผนการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมาย
- ขั้นตอนที่ 5 ประเมินแผนปฏิบัติงาน มี 1 กิจกรรม ดังนี้

1. ประเมินผลการดำเนินงาน ก่อนการดำเนินการ ระหว่างการดำเนินการ และหลังการ

ดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 6 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประเมินสรุป มี 3 กิจกรรม ดังนี้

1. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับครัวเรือน ครัวเรือนได้เสนอผลการดำเนินงานเศรษฐกิจ

พอเพียง

2. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ของ

การดำเนินงาน

3. ถอดองค์ความรู้ สรุปผลการดำเนินงาน

3. ผลการทดลองใช้และประเมินรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ทำการทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท ก่อนและหลังทดลองใช้รูปแบบ พบว่า พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่า Sig น้อยกว่า .05 แสดงว่าการทดลองของตัวแปรแต่ละตัวค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการดำเนินการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายความว่า หลังจากที่ถูกกลุ่มทดลอง ได้นำรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท ไปทดลองแล้ว ทำให้พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทดีขึ้น

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มี 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท ได้แก่ คำนึงความรู้ ด้านการมีส่วนร่วมเรียนรู้ และด้านเครือข่ายบุคคล ซึ่งสามารถอภิปรายแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านความรู้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผันแปรในตัวแปรตามที่ได้จากการวิเคราะห์ ซึ่งค่ามีอิทธิพลที่ 0.133 ดังนั้นความรู้จึงเป็นตัวแปรที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ เป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของแต่ละบุคคล แต่จะต้องนำความรู้ที่มีไปใช้ให้เกิดประโยชน์และ

ใช้ในทางที่ถูกต้องสามารถประยุกต์ใช้และสามารถใช้ความรู้แก้ปัญหาในด้านต่างๆ ได้ ซึ่งจะเห็นได้จาก งานวิจัยของ วรรณา ถิ่นหัวเสือ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน ตำบลบ้านระกา อำเภอบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ผู้นำชุมชนกลุ่มเป้าหมายมีปัญหาด้านการขาดความรู้และทักษะในการเขียน โครงการ การพูดถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชนยังทำได้ไม่ดี และการบริหารจัดการกลุ่มองค์กรชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้นำชุมชนกลุ่มเป้าหมายจึงต้องการเพิ่มพูนความรู้และความสามารถให้สูงขึ้น ดังที่การประชุมนานาชาติที่กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ในปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) กล่าวถึงความรู้ว่า ความรู้เป็นการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการความรู้ทั้งในแนวกว้างและแนวลึก การให้ความรู้ตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องถ่ายทอดให้ผู้เรียนเกิดความรู้คู่ลึกเฉพาะด้าน มีการเชื่อมโยงความรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการในแนวกว้างเพื่อนำเอาองค์ความรู้ที่ได้มาผสมผสานกัน ในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมที่มุ่งให้ความรู้จะเป็นกิจกรรมที่สอนพร้อมยกตัวอย่างให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชนด้านการจัดการองค์กรชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง โดยการสังเคราะห์การวิจัย 6 กรณีศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า กระบวนการเรียนรู้มีการถ่ายทอดโดยวิธีบอกเล่าภูมิปัญญา อุดมการณ์ของผู้นำชุมชน โดยเริ่มจากการศึกษาประวัติท้องถิ่น การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม กระตุ้นความคิดเชิงสังคมและเศรษฐกิจรอบตัว

จากการนำปัจจัยด้านความรู้มาสร้างเป็นกิจกรรมการดำเนิน โครงการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบท ทำให้ประชาชนได้รับความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมากยิ่งขึ้น และจากการศึกษาดูงานในศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประชาชนสามารถนำความรู้ที่ได้มาประกอบอาชีพด้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ด้านการมีส่วนร่วมเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผันแปรในตัวแปรตามที่ได้จากการวิเคราะห์ ซึ่งค่ามีอิทธิพลที่ 0.133 ซึ่งมีอิทธิพลเท่ากับด้านความรู้ สังเกตได้ว่าสองด้านนี้จะมีผลคล้ายคลึงกันในเรื่องความรู้ แต่การมีส่วนร่วมเรียนรู้จะมีองค์ประกอบหลายๆอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม ระบบการบริหารจัดการ การวางแผน ซึ่งก็หมายถึงการมีส่วนร่วมเรียนรู้ นั้นจะต้องร่วมเรียนรู้กับกลุ่มคน กลุ่มองค์กร กลุ่มเครือข่าย กระทำในสิ่งที่ถูกต้องในการเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เรียนจะต้องมีการวางแผน การดำเนินงาน ตรวจสอบและการแก้ไขตามผลการตรวจสอบ ดังที่ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ของ Erwin (อ้างอิงใน ยูพาพร รูปงาม 2545 : 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานของ

องค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้อง คล้ายกับความหมายที่ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (2546 : 114) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วม ในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด โครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การคิดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ การมีส่วนร่วมเรียนรู้เป็นเรื่องที่บุคคลต้องตระหนักและให้ความสำคัญอย่างยิ่งเพราะการมีส่วนร่วมเรียนรู้นี้จะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ซึ่งจะนำพาสู่ความรัก ความสามัคคี อยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กำธร ชินลาด (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารกองทุนหมู่บ้าน โดยมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้การบริหารกองทุน ระหว่างชุมชนในตำบล และกับชุมชนภายนอกตำบล พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก สามารถที่จะเรียนรู้การบริหารและสามารถปรับเปลี่ยนการบริหาร ได้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนแนวทางในการบริหารกองทุนในอนาคต จะต้องพิจารณาถึงการสรุปบทเรียนการเรียนรู้ข้อผิดพลาดในอดีตของการบริหารกองทุน ต้องมีการแจ้งให้หน่วยงานส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และติดตามประเมินผลอย่างใกล้ชิดต่อการเรียนรู้ด้านการบริหารกองทุนในชุมชนในอนาคตที่ยั่งยืน ควรเอื้ออำนวยให้โอกาสแก่ชุมชนในการตัดสินใจผนวกกองทุนที่เหมือนกันเข้าเป็นกองทุนเดียวกัน จึงจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ด้านเครือข่าย เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผันแปรในตัวแปรตามที่ได้จากการวิเคราะห์ มีค่าอิทธิพลที่ 0.239 โดยมีค่าอิทธิพลมากที่สุด ใน 3 ตัวแปร อาจเป็นเพราะว่าเครือข่ายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการดำเนินงาน หรือดำเนินกิจกรรมพัฒนาซึ่งจะทำให้ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริ ฮามสุโพธิ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการพึ่งตนเองในระดับหมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านที่พึ่งตนเองได้นั้นต้องมีองค์ประกอบ 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร จิตใจ และสังคมวัฒนธรรมซึ่งศักยภาพในการพึ่งตนเองทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับต่ำ และเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านแรงงาน ภาวะผู้นำ การมีจิตสำนึกของความเป็นสมาชิกในชุมชน การรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่ายทุนทางสังคมในหมู่บ้าน การเรียนรู้ร่วมกัน ศักยภาพของหมู่บ้าน ในการจัดการและพัฒนาตนเองและการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน

ดังนั้นเครือข่ายจึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา คือ การที่คนมาพบปะกัน มาประชุมกัน และทำสิ่งที่ประนีประนอมต่อกัน เพราะมีสิ่งที่ยึดโยงใจระหว่างสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ สัมพันธภาพของสมาชิกในเครือข่าย โดยบุคคลจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างกันบนพื้นฐานของความเท่าเทียมในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านโอกาสในการสื่อสาร การเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร และ

การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ร่วมกัน เนื่องจาก เป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพทางสังคมในการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อยกระดับแนวคิดและกิจกรรมที่ทำร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ โดยเป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์อย่างหลวมๆ ของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรและสถาบัน ซึ่งสมาชิกในเครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสม ภายใต้กฎเกณฑ์หรือเป้าหมายร่วมและมีการปฏิบัติอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตน รวมทั้งมีการทำงานร่วมกันทั้งในงานเฉพาะหน้า และการประสานผลประโยชน์ที่ขยายวงกว้างออกไป ดังที่ เสดิธร จิรรังสีมันต์ (2549) กล่าวว่า เครือข่ายเป็นการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ แล้วขยายผลออกไปเป็นวงกว้าง เพื่อให้สังคมเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น และในการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์นั้นจะเป็นความสัมพันธ์กลับในเชิงบวก ที่จะส่งผลให้เกิดพลังทวีคูณ (Reinforcing) เกิดการขยายผลแบบก้าวกระโดด (Quantum Leap) เป็นพลังสร้างสรรค์ที่เปลี่ยนคุณภาพอย่างฉับพลัน (Emergence) โดยเป้าหมายที่ปรารถนาในการสร้างเครือข่าย คือ การนำเอาจิตวิญญาณที่สร้างสรรค์ของมนุษย์มาถักทอเชื่อมโยงกัน ซึ่งการสร้างเครือข่ายนั้นสามารถพิจารณาได้จากระบบสิ่งมีชีวิต ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ดังนั้นจะต้องสร้างโอกาสในการเชื่อมโยงเครือข่ายและมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้กำหนดกิจกรรมโดยการจัดทำโครงการ การพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากปัจจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ในระยะที่ 1 ทั้ง 3 ปัจจัยมากำหนดเป็นโครงการ แล้วนำเสนอต่อ ผู้วิพากษ์ ได้แก่ ชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน จำนวน 25 คน ซึ่งรูปแบบการพัฒนาพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เสนอแก่ผู้วิพากษ์มีอยู่ 6 ขั้นตอน และ 14 กิจกรรม ภายใน 6 ขั้นตอนนั้น ผู้วิพากษ์ได้เสนอแนะให้ปรับเปลี่ยนในขั้นตอนที่ 1 คือ ประสานงานและสำรวจชุมชน ปรับเปลี่ยนจากการเตรียมชุมชนมาเป็น ประสานงานและสำรวจชุมชน โดยผู้ร่วมวิพากษ์ได้เสนอความคิดเห็นว่าการที่จะเข้าไปติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อการดำเนินกิจกรรมใดๆ นั้น จะต้องเข้าไปประสานงานกับกลุ่มผู้นำของชุมชนก่อนเป็นอันดับแรก ถึงจะได้รับความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งผู้วิพากษ์ทุกคนก็เห็นด้วย ดังนั้นผู้วิจัย จึงได้ปรับเปลี่ยนขั้นตอนที่ 1 ตาม ข้อเสนอแนะของผู้วิพากษ์ แล้วได้รูปแบบการพัฒนา 6 ขั้นตอนที่สมบูรณ์ คือ 1) ประสานงานและสำรวจชุมชน 2) การสร้างแรงจูงใจ จิตสำนึก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างวิสัยทัศน์ 3) จัดทำแผนพัฒนา 4) นำแผนไปปฏิบัติ สะท้อนและปรับปรุงแผน 5) ประเมินแผนปฏิบัติงาน และ 6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประเมินสรุป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ ประมวล เกตุรา (2553 : 123) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาขีดความสามารถการพึ่งตนเองของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ได้รูปแบบที่สร้างขึ้น 6 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมชุมชน 2) สร้างแรงจูงใจส่งเสริมการมีส่วนร่วม 3) ค้นหา

ปัญหาและจัดทำแผน 4) นำแผนไปปฏิบัติและพัฒนา 5) ประเมินผลตามตัวชี้วัด และ 6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประมวลผล

ดังนั้น เมื่อผู้วิจัยและผู้วิพากษ์ได้ร่วมกันวิพากษ์ และเสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบแล้ว ผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้วิพากษ์แล้วสรุป เพื่อกำหนดรูปแบบที่ควรนำไปใช้ในระยษะที่ 3

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าบังเกิดผลตามที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ความร่วมมือของกลุ่มที่ร่วมกันแสดงศักยภาพของคนที่มืออยู่ และแต่ละบุคคลต่างก็มีความต้องการที่จะพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น จึงเกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม โดยกิจกรรมจะมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน เป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้คนในชุมชน ดังคำกล่าวที่ว่า บุคคลที่เราไปพัฒนาต้องให้มีสภาพความพร้อมที่จะรับเสียก่อน แล้วจึงค่อยนำออกมาสู่สังคมภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2550 : 6) ร่วมกับหลักการเรียนรู้จากการปฏิบัติ หลักการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และแผนการดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ การสร้างรูปแบบผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีผู้รู้หลายท่านจน ได้รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 6 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นต่อนั้น ได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจาก นักวิชาการ ผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และประชาชน ซึ่งรูปแบบที่ได้ถูกนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างแล้วเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความรู้ทั้งในเวทีจริง และเวทีเสมือน ประกอบกับการมีกลไกหนุนเสริมการจัดการความรู้ คือ ศูนย์จัดการความรู้ในระดับหมู่บ้านทั้งในรูปแบบศูนย์ที่เป็นแหล่งดำเนินการ ทำให้เกิดการบริหารจัดการความรู้ขององค์กรชุมชนแบบบูรณาการ สิ่งที่เกิดขึ้นที่เห็นได้ชัด ได้แก่

3.1 เกิดการเรียนรู้ควบคู่การปฏิบัติซึ่งมีที่มาของความรู้ที่ได้จากปัญหา การตั้งคำถาม การแก้ปัญหาด้วยการปฏิบัติงานจริงจนเกิดองค์ความรู้ที่เหมาะสม นำไปสู่การจัดการความรู้ตามประเด็นที่สนใจประกอบด้วย การสร้างความรู้ การจำแนก การจัดเก็บ การนำไปใช้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประเมินผล สอดคล้องกับหลักการทำงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ม.ป.ป. : 32) ทรงมีพระราชดำริว่า รู้ รัก สามัคคี ซึ่งบุคคลและกลุ่มคนจะต้องรู้ รู้ว่าการลงมือทำสิ่งใดต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหาและวิธีแก้ไขปัญหา มีความรักที่ต้องพิจารณา เข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นๆ และความสามัคคีที่ปฏิบัติลงไปนั้นควรคำนึงถึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะจึงจะมีพลังเข้าไปแก้ไขปัญหาลให้ลุกลงไปด้วยดี สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี(2545 : 21) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่เพียง

พอที่จะทำให้เรื่องนั้นสำเร็จ เพราะคนอื่นๆ ในองค์กร และสถาบันที่ไม่เกี่ยวกับความรู้ การเรียนรู้ ร่วมกันในการปฏิบัติเท่านั้น จะบังเกิดผลสำเร็จที่ต้องจัดการความรู้ผ่านการปฏิบัติเป็นชุดความรู้ของแต่ละองค์กร

3.2 เกิดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้กลุ่ม ประชากรในหมู่บ้านสามารถ เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนแล้วนำไปเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ หรือ เพื่อลดค่าใช้จ่ายจากการอุปโภคบริโภคได้ นอกจากนี้ประชาชนยังสามารถพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้ศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เชื่อมโยงไปสู่กลุ่มเครือข่ายภายนอกในการติดต่อ สัมพันธ์กันเพื่อทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้นำชุมชนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ที่มีความสนใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับ องค์กรหรือชุมชนนั้นได้ เพื่อส่งเสริมให้การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ ประชาชนเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิผล ช่วยให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้

1.2 รูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นรูปแบบพื้นฐานของการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปปรับใช้กับประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ตามสภาพพื้นที่ที่ เหมาะสม เพราะเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่าย และนำไปปฏิบัติได้จริง

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนควรส่งเสริมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับชุมชนอย่างจริงจัง และควรนำรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นส่วนประกอบหนึ่ง ในการพัฒนาชุมชนด้วย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำปัจจัยที่ผู้วิจัยค้นพบที่มีระดับคะแนนต่ำ ไปศึกษาและพัฒนา รูปแบบให้มี ความเหมาะสม

2.2 ควรศึกษาการสร้างตัวแบบการจัดทำแผนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงลึก ด้วย การปลูกจิตสำนึกเยาวชนและเด็กนักเรียนให้เห็นถึงประโยชน์การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ และการประยุกต์แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใช้ เป็นฐานประกอบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ทั่วไป และท้องถิ่นต่างๆที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นทั้งภายในและภายนอกชุมชน